

JAVLJANJE UŽIVO U INFORMATIVNOJ TELEVIZIJSKOJ EMISIJI KAO FAKTOR (NE)VJERODOSTOJNOSTI

Tena Perišin

IZLAGANJE SA ZNANSTVENOG SKUPA / UDK 7.097, 070.431.4, 621.39 / PRIMLJENO: 31.08.2010.

SAŽETAK *Već sam pogled na sadržaj televizijskih informativnih emisija na nacionalnim televizijskim postajama govori da su se u samo nekoliko godina dogodile velike promjene kada je riječ o javljanjima novinara uživo. Razvoj tehnologije, opremanje televizijskih postaja satelitskim mobilnim kolima i pritisak konkurencije pridonijeli su tome da se danas novinari mnogo više javljaju izravno s mjesta događaja. Slika i ton te mogućnost pravodobnog izvještavanja zasigurno su karakteristike, odnosno informativne vrijednosti televizijskog novinarstva. Stoga bi i javljanje uživo kao dio informativne emisije trebalo pridonijeti autentičnosti i vjerodostojnosti programa. U današnje vrijeme međutim televizijske se kuće nadmeću u javljanjima uživo kako bi pokazale svoju moć. Izravno obraćanje kameri pretvara reportera od donositelja informacije u glavnu zvijezdu. Podatci o tome koliko se puta u emisiji koristila takva forma ne govore ništa o profesionalnosti uređivačke politike. Javljanje uživo neće biti informativna vrijednost ako su u njemu zanemarene druge vrijednosti (news values). Novija istraživanja pokazuju da je javljanje uživo u većini slučajeva izgubilo svoju izvornu svrhu – izvijestiti o važnim i recentnim događajima – te je stoga sve manje sadržajno opravdani element stvaranja vijesti.*

KLJUČNE RIJEČI

JAVLJANJE UŽIVO, IZRAVNI PRIJENOS, TELEVIZIJSKE VIJESTI,
INFORMATIVNA EMISIJA, INFORMATIVNE VRIJEDNOSTI

Bilješka o autorici

Tena Perišin :: vanjska suradnica na Sveučilištu u Zagrebu, na Fakultetu političkih znanosti ::
tena.perisin@gmail.com

IZRAVNI PRIJENOS – ISHODIŠTE IZVJEŠTAVANJA UŽIVO

Javljanje uživo u informativnoj emisiji, tj. uključenje uživo povezano je s mogućnošću izravnog prijenosa, jednim od glavnih obilježja televizijskog medija još od njegovih početa (Letica, 2003). Izravni je prijenos, prema *Leksikonu radija i televizije* (2006: 333), televizijska forma kojom se određeni događaj korištenjem izvorne slike ili zvuka te novinarskog komentara prikazuje u svojoj cijelosti i u vremenu zbivanja. Glavni zadatak novinara koji stane pred kamere (*standup*) trebao bi biti da gledatelja obavijesti o događaju koji još traje ili se upravo dogodio, iznese najnovije informacije, uvede u priču izlaganjem činjenica i prenošenjem konteksta i atmosfere s mjesta događaja.

Televizija je skup tehnologija koje omogućuju izravan prijenos i emitiranje slike i zvuka putem električnih ili elektromagnetskih signala, pa su i njezini počeci vezani za izravne prijenose događaja. Izumitelji televizije John Logie Baird u Velikoj Britaniji i Charles Jenkins u Sjedinjenim Američkim Državama uspjeli su dvadesetih godina 20. stoljeća putem elektromagnetskih valova prenijeti sliku na drugo mjesto i na temelju toga nastala je televizija. Početak emitiranja televizijskog programa u Hrvatskoj 1956. godine također se vezuje za izravni prijenos događaja – prijenos otvaranja Zagrebačkog velesajma. To je bio prvi javni događaj u bivšoj Jugoslaviji koji je emitiran na televiziji (Vončina, 2003). Već 12. svibnja 1957. realiziran je prvi sportski prijenos koji je izravno komentirao Mladen Delić.

Izravni prijenosi bili su vrlo skupi, zahtijevali su složene tehničke uređaje, reportažna kola, mnogo ljudi. Stoga su glavninu televizijskog programa činile vijesti, emisije i filmovi snimani na filmsku vrpcu i emitirani izravno pomoću telekina¹. Informativne emisije emitirale su se izravno iz studija. Sastojale su se od najava voditelja, snimljenih studijskim elektronskim kamerama, i na filmskoj vrpici snimljenih i montiranih vijesti. Budući da je snimljeni film trebalo prethodno razvijati u laboratoriju, to je također usporavalo proces obrade informacije za informativne emisije.

Najvažniji politički i sportski događaji bili su izravno prenošeni. Izravni prijenosi važnih događaja bili su najgledaniji programi. Pogledamo li popis najgledanijih televizijskih programa od 1953. do 1970. u Velikoj Britaniji², vidjet ćemo uglavnom izravne prijenose događaja. Već 1953. godine milijuni gledatelja izravno su pratili krunidbu Kraljice Elizabete, a iste godine i nogometni "meč stoljeća", susret Engleska – Mađarska, u kojem je Engleska prvi put u povijesti poražena na domaćem terenu. Da bi gledatelji razumjeli što se događa na terenu, izravni prijenos u pravilu je komentirao novinar. Jedan od razloga zašto su među najgledanijim programima u povijesti upravo izravni prijenosi svakako je to što je riječ o događajima od velike važnosti, za koje postoji veliko zanimanje javnosti, kao i to što je upravo televizija idealna za izravan prijenos, jer osim glasa prenosi i sliku. Izravno

¹ Telekino je uređaj za reprodukciju filma. Pomoću telekina filmska snimka pretvara se u televizijsku sliku i tako se filmski snimljeni materijal može izravno emitirati na televiziji. Sve do pojave magnetoskopa događaji za informativne emisije snimali su se na filmsku vrpcu. Film je trebalo razviti i montirati, a potom se, zahvaljujući telekinu, izravno emitirao u emisiji. Umjesto kaseta s priložima za emisiju bi bili pripremljeni koluti s namotanim filmom. Na svakom kolutu bio je jedan prilog u emisiji.

² <http://www.tvhistory.btinternet.co.uk/html/events.html> (28.08.2010.)

prenošenje slike i zvuka s lica mjesta događaja trebao bi biti vrhunac vjerodostojnosti i jamstvo da u kasnijoj obradi ništa nije "prerađeno".

Jedan od najpoznatijih izravnih prijenosa u povijesti televizije prijenos je iskrcavanja na Mjesec 21. srpnja 1969., koji je gledalo 600 milijuna ljudi. Događaj je prenosila i Televizijska Zagreb, a iz zagrebačkog studija prijenos su komentirali novinar Zvonko Letica i stručni suradnik Josip Kotnik (Letica, 2003: 269). Jedan od najvećih prijenosa u povijesti Televizije Zagreb prijenos je boravka američkog predsjednika Richarda Nixona u Zagrebu 1970. godine. Mnogo truda, ljudi i tehnike zahtijevalo je također praćenje prolaska Titove štafete kroz Hrvatsku (Vončina, 2003). Svake godine u Zagrebu se realizirao izravan prijenos mitinga povodom dočeka i ispraćaja štafete, kada bi se novinari uživo javljali u informativne emisije. Nakon osamostaljenja Hrvatska radiotelevizija realizirala je niz složenih prijenosa – spomenimo dočeka pape Ivana Pavla II. ili vrlo zahtjevne sportske prijenose, poput skijskih utrka Svjetskog kupa na Sljemenu.

Zbog svoje aktualnosti i vjerodostojnosti iz izravnih se prijenosa razvio poseban novinarski oblik, javljanje uživo – izravno uključivanje reportera koji u ograničenom vremenu u informativnoj emisiji izvještava o aktualnom događaju. U žargonu televizijske redakcije koristi se izraz "živo uključenje". Taj izraz, iako nedovoljno precizan, rabi se kako bi se pokazalo da se razlikuje od ostalih dijelova informativne emisije koji su bili unaprijed snimljeni, montirani. Često se za taj novinarski oblik koristi i engleski izraz *live* (uživo). U javljanju uživo novinar ukratko izvještava o zbivanju, donosi nove informacije, dovodi pred kameru gosta koji gledateljima dodatno objašnjava što se događalo ili što se događa. Nekad je samo pojavljivanje novinara u *standupu*, koji se izravno obraća gledateljima i izvještava uživo, bilo znak da se događa nešto važno, iznimno, izvanredno.

S vremenom je realizacija izravnih prijenosa i "živog uključena" postajala sve jednostavnija, a "živa uključena" u informativne emisije sve češća. Danas je javljanje uživo moguće pripremiti razmjerno brzo, u onoliko vremena koliko je potrebno da novinar i snimatelj dođu na mjesto javljanja (Hudson, Rowlands, 2007: 260-267). U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je televizijsko tržište neusporedivo bogatije i razvijenije, redovita uključivanja novinara s terena imaju mnogo dužu tradiciju. Javljanja uživo već su desetljećima neizostavan dio lokalnih i nacionalnih vijesti. I najmanje televizijske postaje u američkim gradovima imaju sve potrebne tehničke uređaje za izvještavanje uživo. Televizijske kuće koriste javljanja uživo kako bi opravdale svoju skupocjenu opremu, ali i zato, što im je zapravo i primarni cilj, da bi se javljanjem njihovih reportera s mjesta događaja pokazala moć i autoritet. Takav trend može se primijetiti i u Hrvatskoj, posebice posljednjih nekoliko godina, od dolaska komercijalnih televizija na tržište. Reklamni spotovi koji promoviraju informativne emisije pojedinih televizijskih kuća ističu upravo to – reportere na atraktivnim lokacijama, s mikrofonom u kadru, koji se izravno javljaju sa svih strana svijeta. I zaista, danas za javljanje uživo nisu potrebna velika reportažna kola i brojna ekipa. Zahvaljujući satelitskim i mikrovalnim linkovima, dovoljna je dvočlana ekipa da pošalje živu sliku s bilo kojeg mjesta na svijetu (Hudson, Rowlands, 2007: 260). A u slučaju izvanrednog događaja, kada kvaliteta slike nije presudna, moguće je uključiti se izravno u program i putem malo boljeg mobitela ili iPhonea. Zahvaljujući suvremenoj tehnologiji, više nije

rijetkost da televizijske kuće izravno uključuju političare, stručnjake, svjedoke i bez posredovanja novinara. Robert Dominguez (2007) koristi izraz "instant reporter" za građanina koji, u izvanrednim događajima, postaje novinar ili ga barem televizijska kuća predstavlja kao novinara. Dominguez daje primjer iz života, slučaj koji se dogodio nakon masakra u školi Virginia Tech u Virginiji 2007. godine. Snimka s mobitela učinila je od učenika Jamala Albarghoutija zvijezdu reportera CNN-a. Prije nego što je stigla ijedna televizijska ekipa, Albarghouti je snimio mjesto zločina. Video koji je trajao 41 sekundu prikazivao je mjesto zločina i mnoštvo policajaca, slika se tresla, nije se vidjelo mnogo. Poslao je snimku CNN-u i samo nekoliko sati poslije bio je ispred kamere, s mikrofonom CNN-a u ruci, doimajući se kao iskusan reporter koji izvještava s mjesta događaja. Tijekom dana uključivan je više puta, a njegovo javljanje uživo vidjeli su milijuni gledatelja.

JAVLJANJE UŽIVO KAO NOVINARSKI OBLIK: STRUKTURA, SADRŽAJ I TRAJANJE JAVLJANJA UŽIVO

Kada govorimo o javljanju uživo, ipak ne mislimo da ćemo uključiti prvog prolaznika, staviti ga pred kameru u ulozi reportera, niti da će nam se u emisiju javiti novinar putem svog iPhonea. Javljanje uživo kao i svaki drugi novinarski oblik podrazumijeva određenu strukturu i formu. A korištenje te forme svakako bi trebalo biti opravdano. Struktura javljanja ovisi o mnogim elementima: o važnosti događaja i u skladu s tim o vremenu koje urednik odredi za tu vijest, o tome ima li materijala i vremena za izradu priloga i slično.

Javljanje uživo u neku informativnu emisiju može biti "čisto", "golo", što znači da nema popratnih sadržaja. Reporter je u kadru, odgovara na jedno, dva ili više pitanja voditelja iz studija. Takva javljanja koriste se primjerice kao prva informacija s mjesta događaja u slučaju izvanredne vijesti, kada se prije toga nije stiglo ništa snimiti.

Ako postoji snimka događaja o kojem novinar govori, javljanje se može "pokriti" montiranom sekvencom slike koju u nekim redakcijama zovu "flaž". Kako bi se gledateljima približio sadržaj, na dijelu ekrana ili na cijelom ekranu može se prikazati montirana sekvenca slike koja opisuje događaj o kojem je riječ. To može biti i amaterska snimka slučajnog prolaznika, odnosno snimka građanina koji nije profesionalni snimatelj (*user generated content*). Isto tako ako postoje neki brojčani podatci koji se žele istaknuti, dodatni sadržaj unutar javljanja može biti i grafička ilustracija (primjerice grafikon). Nažalost, vrlo često se za "pokrivanje" koriste opće snimke koje nemaju izravne veze s onim o čemu se priča, pa umjesto da gledatelju približe ono o čemu se govori, samo odvlače pozornost i zbunjuju gledatelja.

Novinar pri javljanju uživo može pozvati i sugovornike, stručnjaka za određeno područje, očevica ili sudionika događaja, od kojih u kratkom razgovoru izravno doznaje pojedinosti.

Često novinar tijekom javljanja najavi jednu ili više izjava te jedan ili više priloga. Izjave i priloge može izraditi sam ili može najaviti novinara koji je pripremio priču. Za novinara koji se treba javiti uživo to obično nije jedini posao toga dana. U većini slučajeva traži se

da pripremi prilog o temi koju obrađuje. To podrazumijeva dogovaranje sugovornika i lokacija za snimanje, odlazak na teren, pregledavanje materijala, pisanje teksta, montažu priloga. Ovisno o broju raspoloživih ljudi u redakciji u pripremi priloga i drugih materijala ponekad mu pomaže drugi novinar. Moguća je podjela da jedan od njih priprema prilog ili snima izjave, a drugi se priprema za javljanje. U CNN-u uz novinara koji se javlja ide *producer*, koji je zapravo urednik i šef ekipe. Taj će urednik na terenu nekom od velikih reportera pripremiti teren za javljanje, istražiti temu, dogovoriti sugovornike i lokacije, brifirati novinara na mjestu javljanja uživo. Radeći neko vrijeme kao prevoditelj i *stringer*³ za CNN u Hrvatskoj te u Bosni i Hercegovini, bilo mi je zanimljivo vidjeti kako radi njihova zvijezda Christiane Amanpour⁴ koja se više puta na dan uključivala uživo u CNN-ov program. Iako je itekako dobro poznavala područje o kojem je izvještavala, vidjela sam na koji je način brifira urednik. Urednik je bio i autor teksta duže reportaže koji je ona, kada se pojavila, samo malo prilagodila sebi, pročitala pripremljeni *off*⁵ i snimila *standup* koji je umetnut u prilog. Takvu podjelu rada nameće i činjenica da je CNN 24-satni informativni kanal zbog čega se novinar tijekom dana mora javljati više puta, uvijek s novim informacijama i novim sugovornicima. Vrlo će se rijetko na CNN-u dogoditi da se jedan novinar javlja uživo, a da drugi s istog mjesta ima prilog. Obično je to ista osoba, i to je praksa većine američkih postaja. Naime stavljajući jednog novinara u prvi plan, promoviraju na taj način i njega kao osobu koja je na terenu i "zna sve". A uz snalazljivost novinara važna je i uloga spomenutog urednika (*producer*) koji mu pomaže.

U svakom slučaju, imali pomoć ili ne, novinari koji se javljaju uživo moraju biti spremni na to da će katkada biti i takvih situacija u kojima neće imati cijeli dan za pripremu, da će u slučaju izvanrednih vijesti morati prenijeti informaciju i sami tražiti sugovornike. Trajanje javljanja uživo ovisi o događaju, složenosti teme, a reporter mora biti spreman sažeti informacije u zadani vremenski okvir. No uvijek postoji mogućnost da se tijekom javljanja skratiti ili produlji javljanje.

Kada je riječ o javljanju uživo, moguće je da se novinar u emisiju javi jedanput ili više puta, čak da vodi dio informativne emisije ili u krajnje iznimnim slučajevima i cijelu emisiju s terena. No takve su situacije rijetke i koriste se samo za iznimno važne događaje, izvanredne vijesti, velike prirodne katastrofe, tragedije i sl. Novinar koji se javlja uživo tada je praktički središnja točka emisije.

Jedna od vještina novinara koji se javlja uživo jest da mora znati prenijeti informacije s malo ili nimalo pripreme, u trenutku u kojem se događaju, povezati ih s eventualnim prošlim sličnim situacijama, pronalaziti sugovornike na mjestu događaja. Mora biti spreman na uzastopna javljanja u program, uz tek nekoliko minuta ili čak nekoliko sekundi upozorenja iz režije.

³ *Stringer* je lokalni novinar suradnik kojeg inozemne medijske kuće angažiraju u organizaciji, prevodenju, pripremi novinarskih zadataka i reportaža koje autorski odraduju njihovi stalni reporteri. *Stringer* ima važnu ulogu u istraživanju i pripremi novinarske teme, pomaže producentima, urednicima, stalnim novinarima, a samo povremeno obavlja manje zahtjevne novinarske zadatke.

⁴ Christiane Amanpour, novinarka CNN-a do 2010., od 2010. voditeljica je ABC-jeve emisije. Bila je najjača novinarska zvijezda CNN-a, poznata po javljanjima uživo, priložima s ratišta i intervjuima s političarima. Tijekom rata u bivšoj Jugoslaviji redovito je izvještavala s ratišta.

⁵ *Off* (na engl. i *voice over*) tonski je zapis pročitano novinarova teksta koji prati sliku priloga.

Trajanje javljanja ovisi o događaju, količini informacija, kompleksnosti materije, a prije svega o dogovoru s urednikom. U televizijskom informativnom programu važna je svaka sekunda, pa odgovori u pravilu ne traju dulje od 45 sekundi po pitanju, a često su i mnogo kraći. Reporter stoga mora biti spreman sažeti informacije u zadani vremenski okvir. Možeće je da će tijekom samog javljanja morati dodatno skratiti planirani tekst ili ga produžiti zbog razvoja događaja na terenu, dobivanja novih informacija od urednika u režiji ili zbog nekog drugog razloga.

Novinarska struka savjetuje da se novinar javi izravno u emisiju samo ako se nešto u tom trenutku još uvijek događa (Letica, 2003). Istovremeno televizijske kuće, kako bi pokazale svoju moć, traže od urednika da proširuju raspon priloga i tema za koje se traži javljanje uživo. BBC-jev novinar John Humphrys tvrdi da većina televizijskih postaja ne prakticira javljanja uživo zato što su potrebna, nego zato što to mogu (Hudson, Rowlands, 2007: 270). Kritizira običaj da se reporter uključuje uživo nakon što je emitiran prilog u kojem je sve rečeno. Voditelj najavljuje reportera pitanjem: "Vraćamo se Tomu kako bi čuli što ima novo. Tom, što se sada događa?" BBC-jev reporter kaže da bi jednom trebalo odgovoriti: "Upravo sam ti rekao što se dogodilo, ali ti očito ne slušaš, očito držiš ruke na ušima!" (Hudson, Rowlands, 2007: 270).

Urednici televizijskih vijesti uvjereni su da javljanja uživo povećavaju gledanost televizijske postaje. Postoje istraživanja koja to opovrgavaju. U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su javljanja uživo sastavni i često prevladavajući dio informativne emisije, provedeno je istraživanje u kojem je na uzorku od 2420 emisija lokalnih televizijskih vijesti na 154 različite postaje u pedesetak gradova propitano 10 dugovječnih mitova o televizijskim vijestima (Rosenstiel i sur., 2007). Jedan od mitova, a zapravo istraživačka hipoteza, glasio je: Svaka udarna priča (*lead story*) mora imati javljanje uživo s mjesta događaja (Rosenstiel i sur., 2007: 76). Istraživanje je međutim pokazalo da reporter na mjestu događaja, izravno uključen u program, nije faktor koji će zadržati ili privući gledatelje tijekom emisije. Nije se pokazalo da veće korištenje javljanja uživo dugoročno utječe na eventualno povećanje gledanosti. Većina ispitanika zna čemu bi trebala služiti takva forma pa zaključuju da su javljanja uživo često besmislena i da ih ubacuju u vijesti zato što to mogu, a ne zato što su opravdana. Od 34.000 vijesti koje su uključivale javljanje uživo, samo 1,2% javljanja (422 vijesti) odnosilo se na događaj koji je još trajao u trenutku javljanja. No ni ta istodobnost javljanja i događanja ne mora nužno privlačiti pažnju gledatelja (Rosenstiel i sur., 2007: 76). Da bi se pojačao dojam izvanrednosti, mnoge američke televizijske postaje na početku svojih vijesti uključuju reportera uživo s nekom navodno izvanrednom vijesti. Obično je riječ o automobilskoj nesreći ili samoubojici na krovu zgrade. Iako se može dogoditi da se u tom trenutku to zaista događa, čini se da je jedini razlog da se emisija započne time zapravo potenciranje dramatičnosti. Istodobno zanemaruju se ostale informativne vrijednosti, prije svega relevantnost, javni interes i utjecaj na velike grupe ljudi.

"If it ain't live, it don't jive" ("Ako nije uživo, nije zabavno"), krilatica je koja se još od 80-ih uvriježila u Sjedinjenim Američkim Državama (Hudson, Rowlands, 2007: 260). Nije se išlo za tim gdje se zaista događa nešto važno – američke postaje jurile su za vozilima hitne pomoći i policijskim sirenama. Kriterij za javljanje uživo bila je isključivo dramatičnost, a

ne javni interes. A gdje je SAD, slijede odmah i drugi, čim se za to stvore uvjeti. Čini se da i Hrvatska preuzima takvu praksu – svi reporteri i svi kanali trče za istom pričom, istim skandalom i zanemaruju sve ostalo. Danas u SAD-u mnogi medijski profesionalci, svjedoci takvog nekritičkog korištenja javljanja uživo, upozoravaju da televizijske vijesti idu u pogrešnom smjeru, da publiku više nije moguće zavaravati i da će im takva orijentacija smanjiti gledanost (Fenton, 2005: 20). A to je pokazalo i spomenuto istraživanje televizijskih vijesti (Rosenstiel i sur., 2007: 76). Amerika je postala svjesna *junk* hrane, tvrdi Tom Fenton i savjetuje: "Sada je vrijeme da se osvijesti i o *junk* vijestima" (Fenton, 2005: 20). Pametni bi mogli učiti na tuđim greškama.

OPRAVDANOST JAVLJANJA UŽIVO U INFORMATIVNIM EMISIJAMA

Slika reportera u *standupu* koji se uključuje u vijesti, odgovara na pitanja voditelja i govori u kameru postaje toliko česta da više nije rezervirana ni za samog novinara. Novinar koji se uživo obraća gledatelju trebao bi biti "vodič" za gledatelje, ali ne tako da iznosi svoja neproverjena stajališta i teze, nego da na temelju argumenata doda izvještaju i odgovor na pitanje: Zašto? To bi trebalo pojačati vjerodostojnost. No urednici žele novinare s mikrofonom u ruci najviše iz promotivnih razloga, a novinari najviše zato da se pojave na ekranu (Taylor, 1993). Tako se reporter od anonimnog donositelja informacije pretvara u glavnu zvijezdu, a novinar postaje "instant-stručnjak" koji zna sve i o svemu ima sud ili komentar (Taylor, 1993: 35-38).

Da bi se uopće planiralo uključenje uživo, trebalo bi odgovoriti na sljedeća pitanja: koja je to dodatna vrijednost koju priča može dobiti ako se popratni ne samo prilogom nego i javljanjem uživo, događa li se nešto izvanredno ili je riječ o nečemu što se događa u vrijeme emitiranja pa se ne može unaprijed snimiti i obraditi, daje li javljanje i pokazivanje novinara na određenom mjestu osobitu važnost nekoj temi ili vjerodostojnost televizijskoj kući (u smislu "I mi smo na mjestu događaja!")?

U posljednje vrijeme i u Hrvatskoj se novinar pojavljuje uživo tek da bi odjavio ili najavio prilog. Takve priloge u američkom televizijskom žargonu nazivaju *donuts*. Prilozi su poput uštipaka obavijeni najavama i odjavama reportera uživo, uklopljeni u javljanja uživo. Naravno, korištenje te forme trebalo bi imati svoje sadržajno opravdanje. U Dnevniku HRT-a 29. kolovoza, u najavi početka završnog dijela suđenja hrvatskim generalima u Haagu, koristi se forma "live – prilog – live". Prilog počinje najavom voditeljice, a potom novinarka na terenu malo opširnije ponavlja ono što smo čuli i najavljuje prilog montiran i pripremljen u redakciji u Zagrebu.

● PRIMJER 1

Završni dio suđenja generalima za Oluju u kojima će završnu riječ dati obrana i tužiteljstvo, Dnevnik HRT-a, 29. kolovoza 2010.

Voditeljica Dnevnika najavljuje reportera uživo koji je u Haagu.

Reporter: *Nakon 2 i pol godine, suđenje Anti Gotovini, Ivanu Čermaku i Mladenu Markaču na samom je kraju. Sutra počinje posljednji tjedan – na redu su završne riječi tužiteljstva i obrane. Za obje strane to je još jedna prilika da uvjere Sudsko vijeće u istinitost svojih teza i relevantnost dokaza koje su predložili. Sudski*

proces počeo je 11. ožujka 2008., na rasprave su potrošena 303 radna dana. Što se događalo u protekle 2 i pol godine – u prilogu.

Prilog (pripremljen i montiran u redakciji u Zagrebu)

Reporter: *Kako se pretpostavlja, presuda se očekuje najkasnije do kraja godine. Prema dosadašnjoj praksi Haškog suda za donošenje presuda sucima je trebalo najmanje 2, a najviše 10 mjeseci. Sve sjednice iz Haaga Hrvatska će televizija izravno prenositi na Drugom programu.*

U ovom slučaju nema nikakva opravdanja da novinarka u Haagu najavljuje prilog koji je pripremio drugi reporter, koji se nalazi u Zagrebu. Ono što opravdava javljanje uživo jest važnost događaja, namjera promoviranja televizijske postaje koja želi poručiti da ima reportera na licu mjesta te da će pratiti suđenje i najaviti da će Hrvatska televizija suđenje izravno prenositi na Drugom programu.

Kada se analiziralo javljanje uživo na tri hrvatske nacionalne televizijske postaje, u tjednu od 13. do 20. lipnja 2010., pokazalo se da se ono u većini slučajeva koristilo kako bi se najavio unaprijed snimljen prilog. Na uzorku javljanja uživo u središnjim informativnim emisijama HRT-a, RTL-a i Nove TV (ukupno 43) pokazalo se da se čak u 68,2% slučajeva novinar javio uživo samo radi najave snimljenog priloga i to s mjesta na kojem se ne događa ništa značajno (Rastočić, 2010).

U promatranom tjednu bilo je i drugih primjera javljanja uživo koji su bili sami sebi svrha. Nisu u svom bloku sadržavali pripremljene priloge na istu temu i nisu opravdali svrhu uključivanja reportera (primjer 2). Jedan od mogućih razloga za javljanje uživo umjesto montirane reportaže može biti manjak ljudi, opreme ili vremena da se određenoj temi posveti vrijeme, ekipa i novinar te da se pravodobno pripremi prilog. Drugi razlog može biti jednostavno struktura emisija i potreba da se javljanjem uživo dobije na dinamici.

● PRIMJER 2

RTL, Vijesti, 19. lipnja 2010.

Voditeljica: Stresa nema pogotovo za one koji su imali sreću ovaj vikend provoditi na srednjem i južnom Jadranu, poput naše Antonije Mandić koja na Bačvicama nije vidjela ni kap kiše. Zar ne, Antonija?

Reporterka: Tako je. Nisam vidjela ni kap kiše. Jedine kapi koje ja brojim ovih posljednjih dana ovdje u Splitu, pogotovo danas, su kapi znoja. Nalazimo se na najpoznatijoj splitskoj plaži, na Bačvicama. Evo kao što će vam sada kamera pokazati, odmah možete vidjeti kakva je situacija ovdje. Visoke temperature, oblaci u fragmentima, zaista svi uživaju. Znam da mnogi od vas koji su možda željeli provesti vikend i ovaj cijeli sljedeći tjedan, blagdane, negdje na moru, da ste odustali zbog loših prognoza, znam da vam je sada žao. A ovu gužvu ovdje pripomogla je i činjenica da je jučer bio zadnji dan škole, tako da su ovdje u Splitu napokon i djeca došla na svoje.

HRVATSKA – JAVLJANJE UŽIVO PREVLAĐA TEK POSLJEDNJIH GODINA

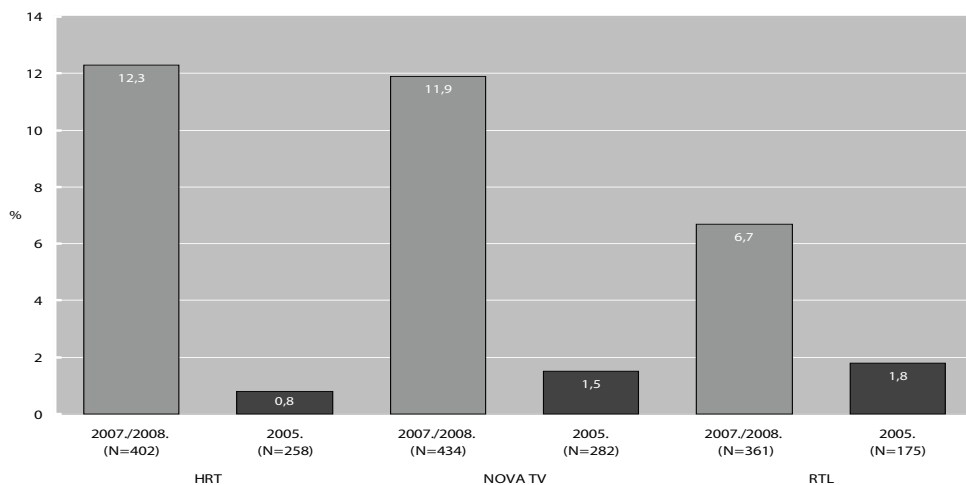
U istraživanju informativnih vrijednosti u informativnim emisijama (Perišin, 2008) uspoređivala sam i javljanja uživo u informativnim emisijama 2005. te 2007. i 2008. Već sam pogled na strukturu emisija pokazuje da su se velike promjene dogodile u samo nekoliko posljednjih godina. Pojava konkurencije natjerala je televizijske kuće da se počnu nadmetati na svim poljima, pa tako i svojom opremom. Svaka televizijska kuća nastoji imati što

više mobilnih SNG⁶ vozila za potrebe proizvodnje vijesti što utječe na veće mogućnosti izravnog uključanja u program.

Hrvatska televizija imala je tehničke mogućnosti javljanja uživo i 2005. godine, ali je tu mogućnost koristila relativno rijetko (npr. dolazak Carle del Ponte i iščekivanja u vezi s izvještajem o suradnji Hrvatske s Haškim sudom). Tako su 2005. na HRT-u od ukupno 241 priloga u razdoblju od dva tjedna zabilježena tek dva javljanja uživo – manje od 1%; na RTL-u je udio takvih priloga bio najveći, no također vrlo nizak – 1,80% od ukupno 163 priloga. Nova TV, iako bilježi najviše javljanja uživo, ima malo manji udio – 1,50% od ukupno 261 priloga (Perišin, 2008).

Usporedimo navedene rezultate s rezultatima analize javljanja uživo u informativnim emisijama dvije i pol godine poslije (2007. i 2008.)⁷: u HTV-ovu Dnevniku bilo je oko 12% priloga u kojima je novinar uživo izvještavao s mjesta događaja. Sličan omjer je na Novoj TV, a RTL zaostaje sa 6,70% vijesti o kojima je izvijestio kroz izravnu vezu s reporterom na terenu. U samo tri godine to je velik skok i tu se dogodila najveća promjena kada je riječ o strukturi središnjih informativnih emisija u trima nacionalnim televizijskim kućama.

▲ **Grafikon 1.**
Prikaz udjela priloga s javljanjem novinara uživo u središnjim informativnim emisijama 2005. te 2007. i 2008. godine

⁶ SNG (*satellite news gathering*), naziv za vozilo opremljeno naprednim dvosmjernim audioodajilačima i videoodajilačima, odnosno satelitskom antenom, koje se koristi za izravno uključanje s mjesta događaja u televizijski program.

⁷ U 2007. i 2008. godini na HRT-u je analizirano 203 priloga, na Novoj TV 210, a na RTL-u 163 priloga u odabrana dva tjedna promatranja.

Kada je riječ o tematskoj distribuciji javljanja uživo, zanimljivo je da je 2007. i 2008. na RTL-u i HRT-u najviše javljanja uživo bilo iz područja unutarnje politike – 43% na HRT-u i čak 66% na RTL-u, od kojih su većinu činila javljanja iz Hrvatskog sabora. U javljanjima uživo Nove TV u promatrana dva tjedna najviše je bilo javljanja uživo iz područja crne kronike, pravosuđa i kriminala – 38%, a tek 33% činila su javljanja iz područja unutarnje politike.

Javljanje uživo nosi u sebi specifičnosti medija. Slika i ton te mogućnost trenutačnog, pravodobnog izvještavanja specifične su informativne vrijednosti televizijskog medija (Letica, 2003: 213-214). Javljanje uživo međutim ne može samo po sebi biti informativna vrijednost koju smo u klasifikaciji informativnih vrijednosti nazvali – isticanje *novinara kao donositelja priče* (Perišin, 2008). Stavljanje novinara u središte priče, pa i kada nema relevantnih informacija koje može prenijeti gledateljima, smješta emisije televizijskih vijesti u službu profita i komercijalnih interesa. Stoga je u svakom istraživanju vrlo važno ne promatrati pojedine informativne vrijednosti izolirano, nego u usporedbi s ostalim varijablama analize sadržaja.

Javljanje uživo bez sadržajne opravdanosti pretvara reportere u trkače koji na mjesto događaja dolaze u najkraćem mogućem roku, o njemu znaju tek nekoliko informacija koje im doslovce u slušalicu kazuju urednici u redakciji, uključuju se u program s minutu i pol izvješća uživo ne govoreći ništa konkretno, ponekad ne dajući nijednu informaciju, nego samo igrajući ulogu posrednika, ne više novinara.

Ta opasnost prijeti i javnoj televiziji. U posljednje smo vrijeme svjedoci javljanja uživo ispred bolničkih soba ili s mračnih cesta. I kada nema novih informacija, u kadru se pojavljuju novinari kako bi nam rekli da novih informacija – nema.

IZVJEŠTAVANJE UŽIVO – IZVANREDNE VIJESTI ILI CRNE RUPE U PROGRAMU?

Američke televizijske postaje već su prije dvadesetak i više godina pretjerivale s javljanjima uživo pa je prema ocjenama medijskih stručnjaka ta praksa unazadila profesionalno novinarstvo. Nametanje stalne izvanrednosti situacije priječi prepoznavanje onoga što je zaista izvanredno (Perišin, 2010). U posljednje vrijeme u Sjedinjenim Američkim Državama učestala su istraživanja opravdanosti javljanja uživo. Tuggle i Huffman (2001) proveli su istraživanje u kojem je sudjelovalo više od sto novinara koji izvještavaju uživo i stotinu urednika iz cijelog SAD-a. Ocjenama od 0 do 4 ocijenili su opravdanost javljanja u 120 slučajno izabranih ranovečernjih vijesti s lokalnih TV-postaja. Nula je bila ocjena za javljanje uživo nekoliko sati nakon događaja koje nema nikakvu informativnu vrijednost. Izvještaji uživo u kojima je novinar donio novu informaciju unatoč tome što se događaj dogodio nekoliko sati prije dobivali su ocjenu 1. Ocjenu 2 zaslužilo je javljanje koje je pružalo efektne snimke vezane uz događaj. Izvještaji s planiranih događanja koji još traju dobila su ocjenu 3, a najvišu ocjenu dobivali su izvještaji uživo koji su prenosili vijesti izravno s mjesta događaja u vrijeme njegova zbivanja te donosili nove i važne informacije koristeći tehnologiju prijenosa uživo. Ocjene su davali novinari koji su se javljali uživo i njihovi urednici, a za do-

datnu potporu objektivnosti svaki je autor ocijenio i dva tuđa javljanja. Tako se dobilo 299 usporedno ocijenjenih javljanja uživo, uz 19 slučajeva neslaganja, što je u konačnici dalo prilično pouzdan rezultat od 93,6% podudarnosti u ocjenjivanju (Tuggle, Huffman, 2001).

Većinu javljanja ocijenili su novinari i urednici najnižom mogućom ocjenom, odnosno procijenili su da nemaju nikakvu vrijednost prema zadanim kriterijima važnosti i aktualnosti, atraktivnosti videomaterijala, trajanju događaja o kojem se govori tijekom vijesti, atraktivnosti mjesta s kojeg se novinar javlja i slično. Tuggle i Huffman došli su do zaključka da prečesta javljanja uživo narušavaju odanost gledatelja više nego što je učvršćuju. Mnogi ispitanici izjavili su da se za javljanjem uživo poseže kada nema prave potrebe. Primjer koji gledatelji u uzorku navode kao besmisleno uključivanje u program jest kada reporter stoji na kiši ispred nečije kuće bez razloga, kada stoji u zaustavnoj traci neoznačenog dijela autoceste dok promet iza njega teče uobičajeno, kada je reporter ispred zgrade suda iako je ono što se unutra zbivalo odavno završilo. Gledatelji žele javljanja uživo kada se nešto zaista događa ili kada činjenica da je netko na mjestu događaja pomaže da priča bude razumljivija (Tuggle, Huffman, 2001).

Slično istraživanje na manjem uzorku provela je za potrebe svog diplomskog rada Jasmina Kos (2010), iskusna novinarka s bogatim iskustvom javljanja uživo. Uzorak su činila javljanja uživo u središnjim televizijskim emisijama HRT-a, Nove TV i RTL-a u jednom tjednu. Tri najvažnija događaja u promatranom razdoblju bila su blokada europskog zračnog prometa zbog oblaka pepela nakon vulkanske erupcije na Islandu, govor predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića prigodom posjeta Bosni i Hercegovini u kojem je izrazio žaljenje zbog zločina koje je počinila hrvatska strana i reakcije hrvatske Vlade na taj govor, te događaji u Poljskoj nakon pogibije njezina predsjednika i dijela državnog vrha. Iako uzorak nije reprezentativan kao u slučaju američkog istraživanja, rezultati istraživanja vrlo su slični. Ocjenjujući javljanja uživo prema kriterijima navedenog američkog istraživanja, kolegica Kos zaključila je da je opravdanost javljanja uživo u donjoj polovici na sve tri postaje. No razlike među njima relativno su male što pokazuje da, kada je riječ o uredničkim odlukama, sve tri TV-postaje idu istim smjerom (Kos, 2010). Najviše javljanja uživo, uzmemo li u obzir ukupan broj takvih javljanja u sve tri informativne emisije u odnosu na mjesto javljanja, bilo je iz Zračne luke Zagreb, iz koje su se novinari javili šest puta i izvještavali o posljedicama vulkanske erupcije. Pet puta javili su se s Markova trga, iz Varšave, iz Bosne i Hercegovine te iz Vojvodine, prateći predsjednika Josipovića. Ostale lokacije bile su aktualne u samo 11 od 32 javljanja.

ZAKLJUČAK

Okruženje u kojem televizijski medij želi prodrijeti do gledatelja danas uvelike se razlikuje od onog otprije samo desetak godina, kada u Hrvatskoj nije bilo konkurentskih komercijalnih televizija, internet je bio u začetku, a o internetskoj televiziji da ne govorimo. U ne tako davnoj prošlosti već činjenica da se reporter javlja uživo u emisiju bio je znak da se događa nešto iznimno važno, izvanredno. Uz javljanje uživo vezivale su se i informativne vrijednosti, prije svega izvještavanje o nečem važnom i novom. Svjesni da se javljanje uživo povezuje s tim karakteristikama medija, urednici smatraju da je upravo javljanje uživo

sredstvo kojim se treba izboriti za gledatelje. Očito je da negdje griješe, jer javljanja uživo, prema navedenim istraživanjima, gledatelji prepoznaju kao nepotrebna i namještena, kao nastojanje da se od vijesti bez osobite važnosti napravi nešto izvanredno, važno. Zbog te stalne "izvanrednosti" gledatelji postaju imuni na situacije koje su uistinu izvanredne, a televizijske vijesti malo se razlikuju od nekih drugih *infotainment* emisija koje gledaju i iz kojih također crpe informacije.

Reporter na mjestu događaja i uključenje uživo u emisiju trebali bi biti još jedan izraz vjerodostojnosti televizijske emisije ili postaje za koju rade. Je li to tako ili su javljanja uživo postala crne rupe unutar informativne emisije u kojima gledatelj neće doznati ništa novo i važno i u kojima nema informativne vrijednosti? Novija istraživanja upozoravaju da takav pristup može otjerati gledatelje. Kada je javljanje uživo faktor vjerodostojnosti, a kada faktor (ne)vjerodostojnosti, jedno je od pitanja na koja trebaju odgovoriti urednici i gledatelji, a istraživanja znanstvenika koji se bave medijima mogu im u tome pomoći. Neprestano analiziranje i propitivanje osnovnih postulata televizijskog novinarstva pa tako i vjerodostojnosti televizijskih vijesti među gledateljima i medijskim profesionalcima moglo bi pridonijeti novoj magičnoj formuli televizijskih vijesti i temeljne novinarske postulate vratiti u redakciju.

Literatura

- >Fenton, Tom (2005) *Bad news – the decline of reporting, the business of news, and the danger to us all*. New York: Harper Collins Publisher Inc.
- >Hudson, Gary, Rowlands, Sarah (2007) *The Broadcast Journalism Handbook*. Harlow: Pearson.
- >Kos, Jasmina (2010) *Javljanje uživo u informativnom programu hrvatskih nacionalnih televizijskih postaja*, neobjavljeni diplomski rad (mentor: doc. dr. sc. Tena Perišin), Studij novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- >Letica, Zvonko (2003) *Televizijsko novinarstvo*. Zagreb: Disput.
- >Marriot, Stephanie (2007) *Live television: Time, Space and The Broadcast Event*. London: Sage Publications Ltd.
- >Novak, Božo (ur.) (2006) *Leksikon radija i televizije*. Zagreb: Masmedija.
- >Perišin, Tena (2008) Televizijske vijesti u potrazi za svojim vrijednostima, *Medijska istraživanja* 14 (2): 63-86.
- >Perišin, Tena (2010) *Televizijske vijesti*. Zagreb: Medijska istraživanja.
- >Rastočić, Jelena (2010) *Javljanje uživo*, neobjavljeni diplomski rad (mentor: doc. dr. sc. Tena Perišin), Studij novinarstva, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- >Rosenstiel, Tom i sur. (2007) *We interrupt this newscast*. Cambridge: Cambridge University Press.
- >Taylor, Steve (1993) The Standup Syndrome, *American Journalism Review* (15): 35-38.
- >Tuggle, Charlie, Huffman, Suzanne (2001) Live Reporting in Television News: Breaking News or Black Holes?, *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 45 (2): 335-344.
- >Vončina, Nikola (2003) *Najgledanije emisije 1964.-1971. Prilozi za povijest radija i televizije u Hrvatskoj V*. Zagreb: Hrvatska radiotelevizija.

Internetski izvori

- >Dominguez, Robert (2007) Instant Reporter: Student uses phone camera to become CNN star, *NYDaily News.com*, http://www.nydailynews.com/news/ny_crime/2007/04/17/2007-04-17_instant_reporter.html (03.12.2010.).
- ><http://www.tvhistory.btinternet.co.uk/html/events.html> (28.08.2010.)

LIVE REPORTING IN A NEWS / CURRENT AFFAIRS TV SHOW AS A FACTOR OF (NON) CREDIBILITY

Tena Perišin

ABSTRACT *Only a perfunctory glance at the content of current affairs/news programs makes it clear that in just a few years time, live reporting on Croatian TV news shows has increased dramatically. Technological advancements, the equipping of TV stations with mobile satellite vans, and the pressure of competition have all resulted in increased instances of live reporting. When investigating news values, picture and sound, as well as the possibility of immediate, timely reporting represent the key characteristics of TV journalism. In this context, live reports, as part of a news segment, should add to the authenticity and credibility of the program. Currently, however, TV broadcasting houses attempt to best one another in the number of live broadcasts as a means to purport a higher quality of their program. The direct address to the camera turns a reporter from an anonymous bearer of information into the "main star". The figures accumulated on the extent of this form used in a news show do not determine the professional level of the editorial policy. Live reporting cannot be regarded as news value if other news values are neglected in the process. Recent research shows that live reports, in most cases, have been stripped of the initial notion of reporting on important and recent events. As such, they are becoming less of a justified element in the creation of news.*

KEY WORDS

LIVE REPORTING, LIVE BROADCASTING, TELEVISION NEWS, NEWS PROGRAM, NEWS VALUES

Author Note

Tena Perišin :: associate at the University of Zagreb, Faculty of Political Science, Croatia ::
tena.perisin@gmail.com